

УДК 336:005.52(07)

Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства на основі показників ліквідності

Власюк Н.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування
Львівського торговельно-економічного університету

За умов гострої нестачі фінансових ресурсів та фінансової нестабільності в Україні особливо гостро постають питання, пов'язані з оцінюванням фінансового стану підприємств. Оскільки однією з важливих характеристик фінансового стану суб'єктів господарювання виступає ліквідність, саме її показники доцільно покласти в основу оцінювання фінансового стану загалом. Окрім того, на основі показників ліквідності доцільно прогнозувати зміну фінансового стану підприємства в коротко- та довгостроковій перспективі.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, комплексне оцінювання фінансового стану.

Власюк Н.И. КОМПЛЕКСНАЯ ОЦЕНКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЛИКВИДНОСТИ

В условиях острой недостаточности финансовых ресурсов и финансовой нестабильности в Украине особенно остро встают вопросы, связанные с оценкой финансового состояния предприятий. Поскольку одной из важнейших характеристик финансового состояния субъектов хозяйствования выступает ликвидность, именно ее показатели целесообразно использовать для оценки финансового состояния в целом. Кроме того, на основе показателей ликвидности целесообразно прогнозировать изменение финансового состояния предприятия в краткосрочной и длительной перспективе.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, комплексное оценивание финансового состояния.

Vlasyuk N.I. INTEGRATED ASSESSMENT OF THE COMPANY'S FINANCIAL STATUS ON THE BASIS OF LIQUIDITY

In acute lack of financial resources and financial instability in Ukraine is particularly acute raises questions related to the assessment of the financial condition of enterprises. As one of the most important characteristics of the financial condition of economic entities in favor liquidity, it is advisable to use indicators to assess the financial condition in general. In addition, on the basis of liquidity indicators should anticipate changes in the financial condition of the company in the short and long term.

Keywords: liquidity, solvency, a comprehensive assessment of the financial status.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодення вимагає постійного контролю над фінансовим станом підприємства та його змінами, оскільки це виступає запорукою розроблення ефективних управлінських рішень та підвищення прибутковості. Для прийняття виважених управлінських рішень необхідне володіння інформацією про кількісні й якісні параметри діяльності об'єкта, його можливості та ризику. Отримання необхідної інформації потребує проведення аналітичних досліджень як діяльності підприємства загалом, так і за окремими напрямками.

Діагностика фінансового стану проводиться за кількома напрямками: фінансовою стійкістю, діловою активністю, платоспроможністю і ліквідністю, грошовими потоками, майновим станом. Кожен із напрямів відображає окрему ланку роботи господарюючого суб'єкта. Для інвесторів, кредиторів та самих власників важливим є володіння інформацією

про рівень платоспроможності та ліквідності підприємства [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методики комплексного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання присвячено праці таких визначних вітчизняних науковців, як: А.О. Азарова, О.В. Рузаківа, В.З. Бугай, Є.Л. Білий, А.В. Бурковська, О.Ю. Соловійов, О.Ю. Верланов, А.П. Дорошенко, О.О. Дутченко, О.С. Ключник, О.Г. Піскунов, О.Л. Хотомлянський, П.А. Знахуренко, Т.В. Шадура та ін. Проте актуальними залишаються проблеми вдосконалення підходів до розрахунку показників ліквідності та платоспроможності, недостатньо розроблені критерії розподілу підприємств за рівнем платоспроможності та оцінювання їх фінансового стану на базі показників ліквідності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є висвітлення методики проведення комплексного оціню-

вання фінансового стану підприємств загалом та на базі показників ліквідності зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика комплексного аналізу фінансового стану підприємств посідає чільне місце у фінансовому аналізі. Її використання, зокрема, забезпечує об'єктивну оцінку фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання та пошук резервів підвищення ефективності діяльності, а також порівняльне оцінювання товаровиробників у конкурентному середовищі та вибір партнерів.

Основні напрями комплексного аналізу фінансового стану підприємств містять визначення:

- сутності та завдань комплексного фінансового аналізу;
- інформаційної бази комплексного аналізу та системи вимог до неї;
- особливостей побудови моделі обробки вхідної інформації відповідно до специфіки об'єкта дослідження;
- цільового елемента комплексного фінансового аналізу – інтегрованого показника оцінювання фінансового стану підприємства;
- комерційної надійності підприємства – об'єкта дослідження;
- ймовірності банкрутства підприємства;
- майбутніх трендів фінансово-господарської діяльності підприємства на основі інтерпретації результатів комплексного фінансового аналізу [2].

Загалом комплексне оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання передбачає визначення економічного потенціалу підприємства та його місця в економічному середовищі. На основі такого оцінювання формується необхідна інформаційна база для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямів виробничого розвитку, залучення і здійснення інвестицій тощо.

Результати комплексного фінансового аналізу використовуються власниками для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування, а також є складовою частиною інструментарію антикризового управління та методологічною базою провадження справи про банкрутство.

Цей вид аналізу, який створює можливості для проведення як ретроспективного, так і перспективного оцінювання фінансового стану підприємства, дає змогу вирішити такі проблеми, як: залучення фінансових ресур-

сів; пошук високорентабельних проектів; оцінювання надійності партнерів та доцільності інвестування; оптимізація фінансової діяльності підприємства; комплексне фінансове оздоровлення суб'єкта господарювання.

Сутнісна характеристика згаданих вище завдань висуває низку вимог до організації процесу проведення комплексного фінансового аналізу підприємства.

По-перше, методологічна база комплексного оцінювання повинна базуватися на таких методиках, які давали б можливість в обмежені терміни оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Комплексний фінансовий аналіз повинен протягом двох-трьох тижнів не лише виявити проблемні елементи, але й допомогти зробити обґрунтовані висновки щодо розвитку тенденцій зміни фінансового стану підприємства загалом.

По-друге, на основі практичних результатів проведення комплексного фінансового аналізу аналітиками було напрацьовано досить ефективний прийом організації аналізу фінансових звітів – порівняльний аналіз. Залежно від поставленого завдання необхідно насамперед визначитися з оптимальною базою для порівняння значень фінансових показників. Такою базою можуть слугувати середньогалузеві значення показників; показники підприємств, що є лідерами галузі, до якої належить об'єкт дослідження; нормативні значення фінансових показників відповідно до законодавчих або внутрішніх нормативних документів; цільові значення фінансових показників; оптимальні або критичні значення фінансових показників; усереднені за часом фінансові показники, обчислені в найбільш сприятливий період функціонування підприємства.

По-третє, для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування групи показників, які б у сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики фінансового стану підприємства та гарантували перспективу його подальшого розвитку.

По-четверте, ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності трактування результатів математичної та аналітичної обробки визначеної групи цільових показників для попередження та уникнення двозначності висновків експертів щодо оцінки стану об'єкта дослідження [3].

Поряд із процесом організації комплексного аналізу певним критеріям має відповідати і його інформаційна база. Вихідні дані, на основі яких буде визначено абсолютне значення

цільового інтегрованого показника, мають відповідати сукупності критеріїв, застосування яких забезпечується такими вимогами:

- проведення комплексного аналізу здійснюється на основі системи цільових фінансових показників та коефіцієнтів відповідно до обраної методики оцінювання фінансового стану об'єкта дослідження;
- вхідна інформація, що надається для подальшої обробки, має бути повною та достовірною;
- цільові показники обраної методики, як і вхідна фінансова інформація, повинні бути приведені до зіставних одиниць виміру, що забезпечує можливість їх адекватної обробки;
- кожен із сукупності фінансових показників та коефіцієнтів має бути максимально інформативним;
- обґрунтування вибору методів статистичного, математичного та аналітичного видів моделювання;
- формування цілісної картини фінансового стану підприємства на основі визначення цільового фінансового показника;
- здійснення порівняльного аналізу системи інтегрованих показників, отриманих у результаті аналітичної обробки первинної вхідної інформації в динаміці, а також порівняння з іншими показниками, взятими за ориєнтири [4].

Ключовим елементом комплексного аналізу фінансового стану підприємства є модель обробки вхідної інформаційної бази – органічний синтез математичних, статистичних та аналітичних методів дослідження.

Загалом в організації процесу комплексного фінансового аналізу можна виокремити кілька взаємопов'язаних етапів, зміст яких може змінюватися залежно від потреб аналізу.

На першому етапі замовник комплексного аналізу забезпечує постановку цільової функції моделі обробки вхідної інформаційної бази. До виконавців аналізу доводяться такі елементи:

- 1) об'єкт дослідження та його специфіка;
- 2) інформаційна база;
- 3) мета та завдання проведення дослідження;
- 4) сукупність напрямів аналізу діяльності підприємства, які є складовими частинами узагальнюючого інтегрального показника;
- 5) форма подання кінцевої (вихідної) інформації;
- 6) методика формування пропозицій щодо здійснення заходів для забезпечення досягнення мети комплексного фінансового аналізу.

На другому етапі передбачається обґрунтування процедур та проведення первинної обробки, узагальнення та консолідації вхідної фінансової інформації.

Третій етап моделі обробки вхідної інформаційної бази передбачає забезпечення технічної реалізації методичних засад, визначених на першому етапі моделі, на основі обґрунтованої на другому етапі сукупності напрямів аналізу та об'єктів дослідження. При цьому забезпечуються вибір необхідної методики консолідації результатів первинної обробки вхідної інформації за певними напрямками дослідження, визначення структури та порядку формування цільового інтегрованого показника.

Інструментарій, що може бути використаний виконавцем фінансового аналізу для обробки вхідної фінансової інформації, можна об'єднати в три групи:

- ранжування фінансових показників та коефіцієнтів;
- розрахунок інтегрованого показника фінансового стану підприємства;
- порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

Інтерпретація та пояснення результатів обробки фінансової інформації відбувається на четвертому етапі.

Формулювання висновків щодо об'єкта дослідження на основі проведених розрахунків не лише дає можливість замовникам комплексного аналізу одержати відповіді на поставлені ними питання, а й є підґрунтям для прогнозування зміни економічного потенціалу об'єкта дослідження. Таким чином, логічним доповненням до попереднього етапу комплексного аналізу є процес формування сценаріїв майбутнього тренду фінансово-господарської діяльності підприємства, що виконується на останньому, п'ятому, етапі.

Під час аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств рейтингування дає змогу порівняти підібрані певним чином підприємства за значеннями основних показників їх діяльності. Порівняння підприємства зі спорідненими йому підприємствами за галузеву належністю чи масштабами діяльності дає можливість визначити його місце серед конкурентів, обрати постачальників, покупців, банки та інших контрагентів, тобто визначити його значущість (ранг) серед інших суб'єктів господарювання [5].

Підсумкове рейтингове оцінювання діяльності підприємств ураховує всі найважливіші параметри (показники) фінансово-господар-

ської діяльності підприємства. При цьому використовуються дані щодо економічного потенціалу підприємства, рентабельності, ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, джерел фінансування та інших показників.

Основними етапами методики комплексного порівняльного рейтингового оцінювання фінансового стану підприємства є:

1. Збір та аналітична обробка вихідної інформації за досліджуваний період.

2. Обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингового оцінювання фінансового стану, рентабельності та ділової активності підприємства та їх класифікації, розрахунок підсумкового показника рейтингового оцінювання.

3. Ранжирування підприємств за рейтингом.

Вихідні показники для рейтингового оцінювання поділяють на чотири групи. Збиткові підприємства при цьому не розглядаються. До першої групи належать найбільш узагальнені та важливі показники прибутковості (рентабельності) господарської діяльності. Друга група об'єднує показники ефективності управління підприємством, третя – показники оцінювання ділової активності, а четверта – показники для оцінювання ліквідності та ринкової стійкості (табл. 1).

В основі розрахунку підсумкового показника рейтингового оцінювання лежить порівняння підприємства за кожним показником фінансового стану, рентабельності та ділової активності з умовним еталонним показником, що втілює найкращі результати з усіх порів-

нювальних показників. Отже, базою для отримання рейтингової оцінки фінансового стану підприємства є найбільш високі результати з усієї сукупності об'єктів, що порівнюються.

На першому етапі вихідні дані подаються у вигляді матриці (a_{ij}) , де в рядках записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots, n$), а в стовпчиках – номери підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots, m$).

На другому етапі для кожного показника визначається максимальне значення і заноситься до стовпчика умовного еталонного підприємства ($m + 1$).

На третьому етапі вихідні показники матриці a_{ij} стандартизуються щодо відповідного показника еталонного підприємства за формулою:

$$x_{ij} = a_{ij} / \max a_{ij}, \quad (1)$$

де x_{ij} – стандартні показники j -го підприємства.

На четвертому етапі для кожного аналізованого підприємства значення його рейтингової оцінки обчислюється за формулою:

$$R_j = \sqrt{(1-x_{1j})^2 + (1-x_{2j})^2 + \dots + (1-x_{nj})^2}, \quad (2)$$

де R_j – рейтингова оцінка для j -го підприємства;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го аналізованого підприємства.

На п'ятому етапі підприємства упорядковуються за зменшенням рейтингової оцінки.

Найвищий рейтинг має підприємство з мінімальним значенням його рейтингової оцінки (R).

Запропонована методика дає змогу не тільки оцінити поточний стан підприємства на певну дату, але і його фінансові можливості

Таблиця 1

Система показників рейтингової оцінки підприємств

Групи показників	Назви показників
I група – показники прибутковості (рентабельності) господарської діяльності	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Чиста рентабельність активів ◆ Рентабельність власного капіталу ◆ Загальна рентабельність виробничих засобів (відношення чистого прибутку до величини основних виробничих засобів та оборотних коштів у товарно-матеріальних цінностях)
II група – показники для оцінювання ефективності управління	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Чистий прибуток на 1 грн. чистого доходу ◆ Прибуток від операційної діяльності на 1 грн. чистого доходу ◆ Прибуток до оподаткування на 1 грн. чистого доходу
III група – показники для оцінювання ділової активності	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Фондовіддача – чистий дохід на 1 грн. основних засобів ◆ Коефіцієнт оборотності оборотних активів ◆ Коефіцієнт оборотності грошових коштів ◆ Коефіцієнт оборотності власного капіталу
IV група – показники для оцінювання ліквідності та ринкової стійкості	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Коефіцієнт поточної ліквідності ◆ Коефіцієнт абсолютної ліквідності ◆ Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)

Таблиця 2

Показники ліквідності та платоспроможності ТзОВ «Корона-Захід» за 2011–2015 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+/-) 2015 від	
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2014
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,008	0,002	0,014	0,017	0,013	-0,067	-0,004
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,581	0,478	0,429	0,495	0,282	-0,299	-0,213
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,196	1,194	1,214	1,572	1,281	0,085	-0,291

щодо зміни свого стану в динаміці, на перспективу.

Проведемо інтегральне оцінювання фінансового стану ТзОВ «Корона-Захід» за 2011–2015 рр. на основі показників ліквідності, розрахованих у табл. 2.

За еталон приймемо нормативні значення показників: коефіцієнт поточної ліквідності – 2; коефіцієнт швидкої ліквідності – 1; коефіцієнт абсолютної ліквідності – 0,3.

Використовуючи формулу (1), розрахуємо

інтегральний показник оцінювання фінансового стану ТзОВ «Корона-Захід» за п'ять років.

За 2011 р. інтегральний показник Р становив:

$$\sqrt{\left(1 - \frac{0,008}{0,3}\right)^2 + \left(1 - \frac{0,581}{1,0}\right)^2 + \left(1 - \frac{1,196}{2}\right)^2} = 1,13;$$

за 2012 р.:

$$\sqrt{\left(1 - \frac{0,002}{0,3}\right)^2 + \left(1 - \frac{0,478}{1,0}\right)^2 + \left(1 - \frac{1,194}{2}\right)^2} = 1,19;$$

за 2013 р.:

Таблиця 3

Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства з урахуванням ступеня ліквідності активів ТзОВ «Корона-Захід» за 2011–2015 рр.

Тип фінансового стану	На дату складання звітності	У короткостроковій перспективі	У довгостроковій перспективі
Абсолютний	$A_1 \geq \Pi_1$	$A_1 \geq \Pi_1 + \Pi_2$	$A_1 \geq \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3$
2011	$58 \geq 7351$	$58 \geq 7351$	$58 \geq 7351$
2012	$14 \geq 8515$	$14 \geq 8515$	$14 \geq 8515$
2013	$112 \geq 8045$	$112 \geq 8045$	$112 \geq 8045$
2014	$85 \geq 5069$	$85 \geq 6069$	$85 \geq 6069$
2015	$128 \geq 6113$	$128 \geq 7473$	$128 \geq 7473$
Нормальний	$A_1 + A_2 \geq \Pi_1$	$A_1 + A_2 \geq \Pi_1 + \Pi_2$	$A_1 + A_2 \geq \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3$
2011	$4270 \geq 7351$	$4270 \geq 7351$	$4270 \geq 7351$
2012	$4069 \geq 8515$	$4069 \geq 8515$	$4069 \geq 8515$
2013	$3449 \geq 8045$	$3449 \geq 8045$	$3449 \geq 8045$
2014	$2507 \geq 5069$	$2507 \geq 6069$	$2507 \geq 6069$
2015	$2676 \geq 6113$	$2676 \geq 7473$	$2676 \geq 7473$
Передкризовий	$A_1 + A_2 + A_3 \geq \Pi_1$	$A_1 + A_2 + A_3 \geq \Pi_1 + \Pi_2$	$A_1 + A_2 + A_3 \geq \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3$
2011	$8791 \geq 7351$	$8791 \geq 7351$	$8791 \geq 7351$
2012	$10169 \geq 8515$	$10169 \geq 8515$	$10169 \geq 8515$
2013	$9768 \geq 8045$	$9768 \geq 8045$	$9768 \geq 8045$
2014	$7968 \geq 5069$	$7968 \geq 6069$	$7968 \geq 6069$
2015	$7073 \geq 6113$	$7073 \geq 7473$	$7073 \geq 7473$
Кризовий	$A_1 + A_2 + A_3 \leq \Pi_1$	$A_1 + A_2 + A_3 \leq \Pi_1 + \Pi_2$	$A_1 + A_2 + A_3 \leq \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3$
2011	$8791 \leq 7351$	$8791 \leq 7351$	$8791 \leq 7351$
2012	$10169 \leq 8515$	$10169 \leq 8515$	$10169 \leq 8515$
2013	$9768 \leq 8045$	$9768 \leq 8045$	$9768 \leq 8045$
2014	$7968 \leq 5069$	$7968 \leq 6069$	$7968 \leq 6069$
2015	$7073 \leq 6113$	$7073 \leq 7473$	$7073 \leq 7473$

$$\sqrt{\left(1 - \frac{0,014}{0,3}\right)^2 + \left(1 - \frac{0,429}{1,0}\right)^2 + \left(1 - \frac{1,214}{2}\right)^2} = 1,20;$$

за 2014 р.:

$$\sqrt{\left(1 - \frac{0,017}{0,3}\right)^2 + \left(1 - \frac{0,495}{1,0}\right)^2 + \left(1 - \frac{1,572}{2}\right)^2} = 1,09;$$

за 2015 р.:

$$\sqrt{\left(1 - \frac{0,017}{0,3}\right)^2 + \left(1 - \frac{0,361}{1,0}\right)^2 + \left(1 - \frac{1,281}{2}\right)^2} = 1,20.$$

Чим ближче до нуля значення інтегрального показника, тим кращий фінансовий стан підприємства. Як показують проведені розрахунки, найкращим фінансовий стан підприємства був у 2014 р. У цьому році значення коефіцієнта поточної ліквідності було максимальним, а значення коефіцієнта інтегрального оцінювання фінансового стану – мінімальним.

Ураховуючи ступінь ліквідності активів ТзОВ «Корона-Захід», проведемо оцінювання фінансового стану підприємства за 2011–2015 рр. та спрогнозуємо його ліквідність на довго- і короткострокову перспективу (табл. 3).

Як показують проведені у таблиці розрахунки, за показниками ліквідності балансу фінансовий стан ТзОВ «Корона-Захід» у 2011–2014 рр. можна охарактеризувати як передкризовий.

У 2015 р. стан підприємства відчутно погіршився: за показниками передкризового стану виконувалася лише одна нерівність – перша. Виконання двох інших нерівностей (другої та третьої) відповідало класифікації кризового фінансового стану. Тобто фінансова криза суб'єкта господарювання протягом аналізованого періоду наростала, а показники ліквідності балансу погіршилися.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, показники ліквідності підприємства можуть бути успішно використані для проведення комплексного оцінювання фінансового стану загалом. Окрім того, вони є корисними не лише з погляду проведення ретроспективного аналізу, але й дають змогу спрогнозувати фінансовий стан суб'єкта господарювання на перспективу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурковська А.В. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства / А.В. Бурковська, О.Ю. Соловійов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal//Chem_Biol/Nppdaa/eson/2012_2/
2. 073.pdf. – 20.04.2013.
3. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства / А.П. Дорошенко // Ефективна економіка. – 2010. – № 3. – С. 34–42.
4. Дутченко О.О. Проблеми використання методик оцінки фінансового стану підприємств / О.О. Дутченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Т. 17. – С. 260–264.
5. Ключник О.С. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О.С. Ключник, О.В. Кондратюк // Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». – 2010. – № 1. – С. 120–127.
6. Шадуро Т.В. Теоретичні основи комплексного аналізу фінансового стану підприємства / Т.В. Шадуро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/shadura-t-v-teoretichni-osnovi-kompleksnogo-analizu-finansovogo-stanu-pidpriemstva/>. – 18.04.2013.